

Tom Hansen, Jøn Petersen, Henrik Øien BARN OG UNG I 1950-60'ERNES ESRUM

Samtale marts 2017 med Birgit Farre og Elin Kirkegaard

Tom Hansen, der har Esrums skønneste æblehave, og hans fætter Henrik er begge fra 1946. Deres barn- og ungdomskammerat Jøn Petersen er fra 1949, og de er alle tre både født og opvokset i Esrum. De mindes her deres fælles opvæksttid i 1950'erne og 1960'ernes Esrum.

Fra venstre: Henrik Øien (født Hansen), Jøn Petersen og Tom Hansen i 2017

Som børn husker vi..

At døren altid stod åben alle vegne. Hos skrædderen (der levede af syltetøjsmadder), hos kulsvideren, hos tømreren, hos posten, hos skomageren, hos savskæreren osv., osv. Vi drenge løb navnlig ind til syersken (Abelone) for at få en skive frisk sigtebrød med puddersukker. Det var guf!

Folk kaldte vi efter deres erhverv, og de voksnes arbejdsliv oplevede vi som en naturlig del af dagligdagen. Vi legede især i "Esrums Rabarberkvarterer", der omfattede Rishaven (*Nu: Rishavevej, Esrum Park og Rishave Park*), Nyvej (*Nu: Bytoften*) og det meste af Hovedgaden (*Esrum Hovedgade*). Vi badede i Esrum Å, især ved Luthersk Missions sommerlejr i Rishaven, hvor der var en badebro. I åen kunne vi også fange ål, og det blev en gang levendegjort i en radioudsendelse i serien "En landsbygade", hvor blandt andre Tom medvirkende. Udsendelsen blev tilvejebragt af en DR producer, der i 50'erne boede i Esrum.

Det var almindeligt, at der i næsten alle huse var erhverv, og at der boede to familier i hvert hus - i henholdsvis under- og overetagen. Jøn blev eksempelvis født i Rishaven (*Rishavevej 20*), hvor familien boede i lejligheden på 1. sal ovenover tømrer Romsø i underetagen. Senere i 1956 flyttede Jøns familie til den ene lejlighed over købmand Carl Andersens forretning i Hovedgaden (*Esrum Hovedgade 15A*), hvortil der også i den bagvedliggende købmandsgård var salg af diverse "grovarer". Købmand Andersen, der privat boede med sin kone i samme hus i lejligheden ved siden af forretningen, var i øvrigt blot den ene af byens to købmænd. Lidt længere hen af gaden (*Esrum Hovedgade 9*) boede købmand Finnedal, og her var Henrik ansat som bydreng.

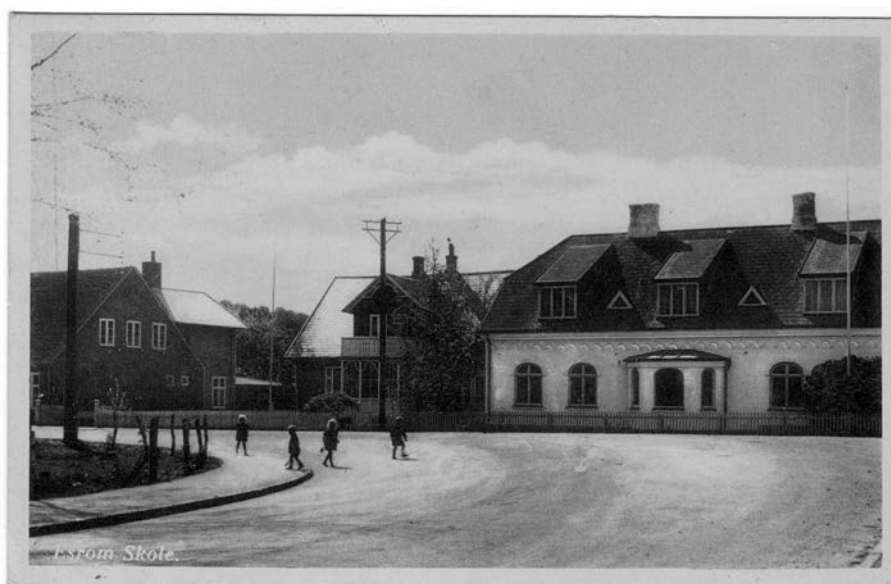
De to købmandshandler på Esrum Hovedgade i midten af 1900 tallet

Skolegang og søndagsskole

Tom, Jøn og Henrik fortæller, at de begyndte i Esrum skole som 6 årige. Skoleåret gik fra april til april. Der var to klasseværelser med elever fra flere årgange i hvert. Elevklasserne blev betegnet "lille første", "store første", "lille anden" og "store anden".

Hver elev havde en (skifer)tavle, en (kul)griffel, en kugleramme og en lille flaske med vand til at tørre tavlen ren med. Bøger kom efterhånden. Vi havde regning, dansk, katekismus (bibelhistorie), salmevers og geografi, hvor storbyerne i Danmark skulle læres udenad. Men geografi var interessant; det kunne de fleste lide. Gymnastik foregik i klasseværelset på og ved bordene.

Vi blev fra start undervist af lærer Blegvad og frk. Nielsen (Johanne Nielsen). Lærer Blegvad var af den hårde skole; han smed med både nøgler og kridt. Frk. Nielsen med tjenestebolig på første sal blev senere afløst af frk. Jensen (Tove Bang Jensen), der begyndte at undervise de store elever i engelsk. Hun havde desuden købt et klaver, som hun blandt andet brugte til at undervise børnene i musik og spil. Hende havde vi en naturlig respekt for; hun var menneskelig.

Esrum Skole

Den nye "Tingbakkeskole" blev indviet i 1960, og vi gik i skole der fra 5. til 9. klasse. Lærer Blegvad fra Esrum skole blev den første skoleinspektør på Tingbakkeskolen.

I missionshuset blev der hver uge afholdt søndagsskole ved siden af den almindelige skolegang. Tom, Henrik og Jøn fortæller, at de gik i søndagsskolen i en 4-5 år i midten af 1950'erne. Selvom der forekom kristen forkyndelse, oplevede de især søndagsskolen som et rart socialt samlingssted. Vi fik glansbilleder; og efter 5 gange fik vi en gave, f.eks. et stykke sæbe. Skomageren ved siden af missionshuset var søndagsskolelærer, og hans søn Kurt Jensen blev iøvrigt senere søndagsskolelærer i Esrum.

Pligter

Som halvstore drenge havde vi forskellige småjobs for at tjene lidt penge. En tjans som butiksdreng eller hjælpepeusk hos de forskellige butikshandlende var almindelig. Det kunne også være en hjælpende hånd med at grave og samle kartofler op på en af de nærtliggende gårde.

Jøn husker specielt sin tid som avisdreng, og fra han var fyldt 10 år, fik han de store ruter. På cykel asede han rundt i byen og omegnen i alt slags vejr og med to tunge sadeltasker. Der var faste kunder; men avisbuddet skulle selv kradsse pengene ind, og det var ikke altid lige let. Avisbuddet kom også på sygehuset i Esbønderup, og her skulle avisen tilbydes til salg på hver eneste sengestue. Det var en lang rute..

Toms far var operatør i Esrum Bio, og Tom hjalp derfor meget ofte sin far; dels som hjælper i selve biografen, dels rundt i Esrum og omegn med at opsætte filmplakater.

Både Henrik og Jøn tjente desuden penge ved at bære brænde op på klosteret og ordne haven bag klosteret for den pensionerede oberst Sonne og frue, der var de sidste beboere på Esrum Kloster. I den forbindelse husker de, at daværende Kong Frederik og Dronning Ingrid ind imellem om lørdagen kom og besøgte Oberst Sonne og fru Edel Sonne - blandt andet for at dyrke musikken, som var en fælles interesse. Obersten komponerede selv musik, og han var formand for "Hærens Musiktilsyn". På hans fødselsdag kom endog orkesteret og spillede foran klosteret, fortæller de gamle Esrum kammerater.

Drengbander

Mange af Esrums store drenge var medlem af Esrums drengebande som en naturlig del af bybilledet. Esrums drengebande havde først sin hule tæt ved Krogdalsegen på Tingbakken; senere etablerede de en hule i krattet bagved dampbageriet. De stjal æbler, pærer og kirsebær, og de købte gammelt brød for 10 øre, som de i fællesskabet spiste i hulen.

Der var på egnen flere rivaliserende bander. For eksempel havde Esbønderup, Skovhusene og Esrum hver en drengebande. Socialt hierarki karakteriserede banderne. I Skovhusene var det fabrikantens søn, der styrede drengebanden, og tilsvarende styrede apotekerens søn Esbønderup drengebande og i Esrum var det vognmandens søn. Det vildeste for en drengebande var at få fat i en anden drengebandes fane. Bandefanerne var hjemmelavet af forskelligt tilgængeligt materiale, fx blev sækkemateriale fra købmandsgården ofte anvendt.

Ung musik i Piratradio

I 1960'erne havde Henrik sammen med en af bagersvendene fra Esrum Dampbageri på bagerloftet fået stablet en piratradio med FM-sender på benene. På en bestemt frekvens kunne de sende i en radius på 3 km, og de kunne dermed dække hele Esrum.

Fra den "hemmelige" radiostation sendte de især den musik, som de unge gerne ville høre. Selvom Danmarks Radio havde monopol på radiosending i Danmark, var Esrums ulovlige piratradio populær på egnen. Alle aldersgrupper lyttede til radioen.

Rutebil-Ejner

Med et særligt mildt smil på læben mindes Jøn, Henrik og Tom den legendariske Rutebil-Ejner, der boede i Esrum ved siden af skomageren på Nyvej (*Nu: Bytoften 2*), hvor han også havde sin rutebil.

Rutebil-Ejner kørte fast "Hornbækkruten"; dvs. ruten Hornbæk - Hillerød, tur/retur gennem Esrum. Han var altid i godt humør, og han var meget omsorgsfuld overfor alle i byen.

Rutebil-Ejner kendte folks rutiner, og han sørgede om nødvendigt for, at de enkelte kom med; manglede nogen, kunne han finde på at sende andre fra rutebilen over for at hente dem.

Rutebil-Ejner med sin elskede rutebil

Henrik fortæller, at da han var i lære i Hillerød, kunne det hænde, at han om morgenen ikke kom ud af dynen og afsted til tiden; men så blev han hentet af en af Rutebil-Ejners andre passagerer.

Man kunne "skylde" hos Rutebil-Ejner, hvis man ikke lige havde penge nok. Og skulle man have noget med fra Hillerød (f.eks. strømper eller en BH), kunne man som Esrumborger bare give Rutebil-Ejner en seddel med.

Magnet for unge

Esrum var stedet "med gang i". Esrum virkede som en magnet på unge fra de nærliggende byer. Unge fra Mårum, Nødebo, Plejelt, Villingerød, Dronningmølle mv. kom til Esrum. Det kunne være for at deltage i skakklubben på Esrum skole, men hyppigt var det sociale aktiviteter som film i biografen, keglespil, fugleskydning, hygge i "Hennings hjørne", fastelavnsfest eller pinsefest, der var efterstræbt.

Esrum Bio

Biografen i Esrum blev kaldt Esrum Flodbio, da den lå på Esrum Hovedgade 4 ved siden af Esrum Å. Mange af de personer, der stadig (2017) bor i Esrum og omegn, husker tydeligt de mange film, som de så i Esrum Bio i deres unge år - og hvordan, der altid var fyldt godt op med knallerter foran indgangsdøren.

Keglebanen ved Esrum kro trak også folk. I starten var banen udendørs, men en senere kroejer etablerede en bowlingbane indendørs i kroen. Jøn mindes den tid, hvor han tjente penge ved at "rejse kegler" på kroen.

Fugleskydning ved Esrum kro, arrangeret af Propforeningen, var ligeledes populært. En træfugl opsat i et træ blev "anskudt" efter et bestemt mønster. Først blev vingerne skudt af, dernæst kløer, dernæst hale og kronen til sidst, hvor samtidig fuglekongen blev udnævnt. Dette foregik ved, at et medlemskort fra Skytteforeningen blev vendt ved hvert "skud", og det medlem, hvis kort blev vendt, når kronen røg, blev udnævnt til fuglekonge.

"Hennings hjørne" i midten af Esrum var et velbesøgt bageriudsalg med mejerivarer; men i et rum ved siden af forretningen kunne man sidde og hygge sig med vennerne til en kop kaffe eller en sodavand. "Hennings hjørne" blev ikke mindre attraktivt, da de unge fik mulighed for at kunne se fjernsyn sammen med andre. Stedet var nemlig blandt de første i starten af 1960'erne, der fik fjernsyn. Det var karakteristisk, at der altid holdt masser af knallerter udenfor "Hennings hjørne".

Fastelavnsfest arrangerede Esrum Idrætsforening, og hertil blev der samlet penge ind med raslebøsser. Festen omfattede også flotte fastelavnsoptog med heste, hestevogne, motorcykler og udsmykkede motorkøretøjer (biler). Henrik husker specielt en fastelavn, hvor købmand Finnedals kommis, Viggo, havde spændt højtalere på en bil, og hvor han kørte frem og tilbage på hovedgaden og samtidigt spillede datidens populære musiknummer "Klaus Jørgen" med Grethe Sønck. Det skabte festhumør.

Pinsefesterne i Esrum var meget traditionsrige, og som ung deltog man naturligvis. Skoven var altid så usædvanlig smuk og grøn. Der var blandt andet tivoli, dans og bal. Mange af de unge drak sig "stivfulde". På programmet var der altid kendte navne; fx optrådte Kjeld og Hilda, Birthe Wilke og Bjørn Tidmand. Det var tivoliet alias "Tivoliparken Sjælland", der betalte de optrædende. Drikkevaersalget i teltet gav gode penge.

Pinsefesterne stod altid på fra lørdag over søndag (Pinsedag) til mandag (2. pinsedag). Der måtte dog ikke spilles musik om søndagen, hvor der skulle der være stille - blandt andet på grund af kirkegang. Men inden da, tidlig søndag morgen, ville mange, især unge, se "pinesolen danse", slutter de gamle Esrumvenner.